
INTRODUCCIÓ

Vivim immersos en un món de complexitats. I aquestes complexitats ens condueixen a parlar, adesiara, de *multiculturalitat*, *interculturalitat*, *multilingüisme*, *plurilingüisme*, *integració*, etc. Són nocions que, amb límits no sempre precisos, han esdevingut més o menys habituals en els papers de la sociologia, en els discursos polítics, en l'argot pedagògic, en els manuals universitaris o en les simples converses de cafè. I és que els moviments migratoris, d'un costat, i el fenomen de la globalització, de l'altre, han comportat —en consignem l'evidència— canvis substancials en les dinàmiques i les relacions socials. Sense anar més lluny, en un context com el nostre i dins l'àmbit concret de l'educació, aquests canvis formulen, si més no, un parell de desafiaments crucials des de perspectives estrictament lingüístiques: *a*) el compromís d'atendre una realitat multilingüe, on les llengües familiars no són ja només el català i el castellà, sinó un repertori divers, de desenes d'idiomes —que es correspon amb l'origen igualment divers de les últimes onades immigratòries—; i *b*) la necessitat de garantir, en l'alumnat, una formació plurilingüe en què, si més no, es faciliten competències comunicatives en català, castellà i una llengua estrangera, preferiblement l'anglès.

No podem perdre de vista en l'atenció a aquest doble desafiament que tant el sistema educatiu valencià com el català i el baleàric tenen una llarga experiència en la gestió de programes educatius bilingües. Dins l'àmbit valencià, per exemple, el programa d'immersió lingüística (PIL) i el d'ensenyament en valencià (PEV) han acreditat uns resultats òptims en l'aprenentatge de llengües i en el de la resta de matèries. Tanmateix, el repte actual és transformar aquests programes, essencialment bilingües, en autèntics programes plurilingües. I això, en l'intricat context multiètnic, multicultural i multilingüe que caracteritza una societat com la nostra: una societat en construcció on conflueixen múltiples dinàmiques efervescentes i on la utopia de la integració formula alhora dubtes raonables i cobejables oportunitats.

L'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV), i la Unitat per a l'Educació Multilingüe (UEM) que en forma part, tenen entre els seus objectius principals la promoció de la llengua catalana, amb una incidència especial en l'àmbit de l'ensenyament. En el context actual, en què conflueixen diversos fenòmens políticossocials d'enorme complexitat (la integració europea, la mundialització econòmica

---

i dels mitjans de comunicació, l'acolliment de la nova immigració...), l'aprenentatge de la llengua catalana no es pot deslligar d'una formació lingüística integral, que ha d'incloure l'aprenentatge coordinat de diverses llengües i s'ha d'organitzar necessàriament des dels postulats de l'educació plurilingüe. És per això que els treballs aplegats en aquest monogràfic de CAPLETRA apunten, precisament, a les reflexions teòriques i les investigacions prèvies que mereixen tenir-se en consideració per a la planificació d'una tal transformació. És el cas, per descomptat, del treball de Vicent Pascual, que reivindica el tractament integrat de llengua i continguts (TILC) — una metodologia didàctica que permet construir continguts i, simultàniament, competències comunicatives en la llengua o les llengües amb què tals continguts són construïts— com un potent instrument al servei de l'educació plurilingüe. I és que, en la seua contribució, Pascual no solament facilita una introducció completa al tractament integrat de llengües i continguts (als postulats que en justifiquen l'eficàcia), sinó que aporta, de més a més, reflexions del tot bones respecte dels seus components essencials (els continguts acadèmics, les competències en llengua, les estratègies i les habilitats cognitives, els elements culturals i les relacions entre continguts acadèmics i competències lingüístiques en ús), com també respecte de la utilitat en diferents tipus de contextos educatius. Finalment, hi trobem encara, en un pla ja més concret, raonaments sobre l'organització de l'activitat dins d'una unitat inspirada en l'enfocament didàctic del TILC (sobre l'estructura global, la seqüenciació des del llenguatge col·loquial fins a l'acadèmic, l'agrupament de l'alumnat, l'adquisició gradual d'autonomia) i, fins i tot, la substanciació d'un model d'unitat didàctica que, ben probablement, significarà un referent útil per al professorat que acabe assumint-ne els principis metodològics.

Teresa Navés, per la seua part, qüestiona, sobre la base de diverses avaluacions empíriques, la creença generalitzada segons la qual, en matèria d'aprenentatge de llengües, «com més prompte, millor». Així, els estudis desenvolupats per l'autora dins del Grup de Recerca d'Adquisició de Segones Llengües (GRAL) de la Universitat de Barcelona permeten concloure que l'inici primerenc en l'adquisició d'una segona llengua, que és un factor clarament afavoridor quan es tracta de contextos d'aprenentatge natural o d'immersió, no ho és tant quan aquest aprenentatge es planteja en termes de *llengua estrangera*. Tot el contrari: una de les conclusions remarcables del seu estudi apunta que «en contextos en què la quantitat i la qualitat d'exposició a la llengua meta és molt limitada són els aprenents més grans, els qui iniciaren el seu aprenentatge de més grans, els qui superen significativament en les tasques cognitivament exigents (i,

---

en particular, en les d'escriptura i morfosintaxi) els aprenents més joves». Aquest és, efectivament, el cas dels currículums europeus, on sovint s'ofereixen menys de 1.000 hores de contacte per a l'aprenentatge d'idiomes. Cal replantejar-s'hi, en conseqüència, si té sentit avançar l'edat d'inici per a aquests aprenentatges perquè, fins i tot, la mesura pot resultar contraproduent. Per dir-ho clar i en relació amb la nostra realitat concreta: si l'anglès té un tractament com a llengua estrangera en el sistema educatiu, les dades empíriques de què disposem no n'avalen, ni de bon tros, el suposat interès d'una incorporació primerenca. El fet —convé observar-ho— s'hauria de tenir molt i molt en compte per a qualsevol temptativa d'ordenació educativa que aspire a garantir un ple domini del català i el castellà, i unes competències comunicatives més o menys funcionals per al cas de l'anglès.

Siga com vulga, i al marge de l'edat d'inici, una cosa resulta irrefutable en l'aprenentatge de segones llengües, i és que els factors psicosocials hi poden exercir una influència decisiva. Tanmateix, sembla que tals factors no reben sovint l'atenció que mereixen en el dia a dia de l'aula, en el disseny de programes d'aprenentatge ni, generalment, en la formació de mestres. Aquesta és, precisament, la percepció de què parteix l'article d'Isidor Marí «La *voluntat de comunicar*, com a objectiu primordial en l'aprenentatge d'una L2», un treball que revisa les motivacions per a l'aprenentatge d'idiomes sobre la base del model que MacIntyre *et alii* (1998) denominaren *Willingness to Communicate*. Aquest model involucra aspectes com l'ús de la L2, la voluntat de comunicar, el desig de comunicar amb una persona específica, l'estat d'autoconfiança comunicativa, la motivació interpersonal, la motivació intergrupala, l'autoconfiança en la L2, les actituds intergrupals, la situació social, la competència comunicativa, el clima intergrupala o la personalitat. I Marí encerta a actualitzar-lo amb la finalitat de sistematitzar estratègies de motivació a l'aula de llengua, amb una invitació explícita a l'aplicació sobre la base dels desenvolupaments pràctics proposats per Zoltán Dörnyei (2001).

Quant a l'altre repte insinuat en l'inici d'aquesta introducció, el de l'ensenyament de la llengua pròpia a l'alumnat nouvingut —cal formular-ho clarament i sense embuts: entenem ací que qualsevol forma d'integració ha de pressuposar el català com a llengua d'acollida, i com a referent irrenunciable en la construcció d'una nova identitat col·lectiva—, aquest monogràfic aporta un parell d'estudis amb títols ben llargs i explícits sobre les matèries examinades: «Una anàlisi comparativa del coneixement de català de l'alumnat castellanoparlant autòcton i l'alumnat hispà en finalitzar

---

l'educació infantil a Catalunya» i «Adaptació escolar, actituds i aprenentatge del català de l'alumnat de les aules d'acollida de primària i secundària de Catalunya (curs 2005-2006)».

L'anàlisi comparativa entre castellanoparlants autòctons i al·lòctons (signada per Ignasi Vila, Judith Oller i Montserrat Fresquet) ens recorda, com a punt de partida, quina és la realitat multilingüe que ha d'atendre el sistema educatiu català —quins els perfils sociolingüístics actuals de l'alumnat que s'hi escolaritza—: si bé és cert que n'hi ha un 13% d'origen estranger, amb més de 50 llengües diferents, l'alumnat hispà hi representa més del 50%. Aquesta estadística elemental justifica, de sobres, la importància d'obtenir dades empíriques sobre els efectes que, per a la població hispana, té l'educació generalitzada en català (en definitiva, un programa de canvi de llengua de la família a l'escola). I aquestes dades s'obtenen a partir de l'estudi contrastat de dos grups d'alumnes castellanoparlants: l'un, d'origen autòcton; l'altre, d'origen estranger. Els resultats apunten que l'alumnat autòcton aprén significativament més català que l'al·lòcton, i que les diferències es relacionen amb cinc variables principals: el nivell educatiu de les famílies, el context sociolingüístic del centre escolar, el temps d'estada a Catalunya i, sobretot, el moment de l'escolarització i el percentatge d'alumnat al·lòcton a l'aula.

Finalment, en el treball sobre l'alumnat de les aules d'acollida, Josep M. Serra, Santiago Perera, Carina Siquès, Pere Mayans i Imma Canal, després d'avaluar 16.517 xiquets i xiquetes de 591 escoles i 332 instituts, estudien els cinc grups lingüístics més nombrosos a Catalunya entre l'alumnat nouvingut: l'amazic, l'àrab, el castellà, el romanés i el xinés. Els autors aporten en aquest estudi dades substancials, en educació primària i secundària, sobre el coneixement del català en relació amb factors diversos com la integració escolar, les hores a l'aula d'acollida, el temps d'estada a Catalunya, la llengua inicial, el grau de satisfacció a l'aula ordinària i a l'aula d'acollida, l'esforç individual, l'autoestima, la percepció del professorat respecte dels hàbits de treball, la satisfacció o el malestar amb els companys, etc. I a partir d'aquestes dades posen en evidència, d'un costat, que l'alumnat de llengua inicial romànica té moltes més facilitats per a adquirir la llengua catalana que l'alumnat xinés o africà; i de l'altre, que tots els factors examinats es mostren relacionats, de manera que l'explicació sobre les diferències en el coneixement del català no es pot fer des de la consideració d'una circumstància o una altra aïlladament, sinó atenent-ne el conjunt d'interaccions.

Comptat i debatut, els cinc articles centrals d'aquest monogràfic sobre educació plurilingüe faciliten una visió de conjunt sobre els principals principis teòrics i les més

---

rellevants conclusions que cal inferir a partir de les observacions empíriques en relació amb el tema. I la qüestió —insistim-hi— constitueix un dels reptes més importants que, inevitablement, el nostre sistema educatiu s’ha de plantejar actualment. Com atendre des de les escoles i els instituts la diversitat lingüística —poca broma: una setantena de llengües— que caracteritza la nostra societat multicultural? Com garantir la preservació de la identitat lingüística? Com fer-ne, de la llengua pròpia, la llengua d’acollida? Com optimitzar l’aprenentatge del català entre els nouvinguts? Com assegurar en els nostres estudiants, ultra el domini del castellà i el català, unes bones competències en anglès? Són preguntes concretes que exigeixen, en el pla de l’ordenació educativa, respostes igualment positives. Dificilment ajornables. Inexcusablement expeditives, diligents, operatives. Tant de bo si aquest dossier contribueix, d’una manera o una altra, a orientar-les cap al sentit més fèrtil (en el terreny de la formació lingüística individual), i en la direcció més enriquidora (pel que fa als valors d’una societat diversa, plural i integradora).

JOSEP M. BALDAQUÍ ESCANDELL
JOAN BORJA I SANZ
Universitat d’Alacant